

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ТА
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(23 квітня 2021 року)

ОДЕСА
2021

УДК 343.98:343.95
A43

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

A43 **Актуальні** аспекти криміналістичного та психологічного
забезпечення правоохоронної діяльності, м. Одеса, 23 квітня
2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. 269 с.
УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2021

*Здерчук А. О.,
слухач магістратури ННІПК ОДУВС*

*Науковий керівник:
Прудка Л. М.,
доцент кафедри криміналістики та психології ОДУВС,
кандидат психологічних наук*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАВИЛА ПОБУДОВИ ЗАПИТАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

За своєю психологічною і гносеологічною сутністю допит є одним з процесуальних видів взаємодії, міжособистісного спілкування та обміну інформацією двох головних дійових осіб – людина що допитує і допитуваного. У випадках, регламентованих законодавцем (наприклад, при допиті малолітнього, глухонімого, особи, що не володіє мовою, на якому ведеться судочинство), в процес зазначеного взаємодії, отримання і передачі інформації включаються і деякі інші особи (перекладач, захисник, педагог і ін.).

З криміналістичної точки зору допит являє собою процесуальний спосіб збирання і перевірки доказової і орієнтує інформації, яку слідчий отримує від допитуваного особи в діалоговому режимі за допомогою мовних і немовних (жестів, міміки і т. п.) комунікацій. Тактично правильно провести допит можна тільки за допомогою логічно побудованих питань.

Підготовка слідчого до допиту передбачає: визначення кола осіб, які підлягають допиту, і прийняття рішення про виклик конкретної особи, який повинен бути допитаний першим; визначення способу виклику особи на допит (письмовій повісткою, по телефону і т.п) і реалізацію обраного способу; вивчення особистості того, кого передбачається допитати, матеріалів справи, визначення предмета допиту, кола питань, що підлягають з'ясуванню, черговості постановки питань; розробку уявної моделі процедури (технології) допиту, визначення лінії своєї поведінки, прийомів допиту з урахуванням прогнозу розвитку ситуації під час допиту; складання плану допиту, що відображає його завдання, питання, що підлягають вирішенню, час початку допиту і інші його моменти (план може бути зафіксований на папері); забезпечення майбутнього допиту необхідними технічними засобами та матеріалами фіксації його ходу і результатів, відтворення певної інформації, зібраної по справі; відбір нормативних документів, речових доказів, інших матеріалів і об'єктів, необхідних для допиту; визначення та належну організацію робочого місця (усунення по можливості відволікаючих джерел шуму, видалення з приміщення сторонніх осіб і т. п.); забезпечення явки осіб, чия участь у допиті необхідно [1, с. 511-518].

Повністю програма підготовки реалізується лише тоді, коли в цьому є необхідність і існують реальні можливості її втілення в життя.

При вивченні особистості допитуваного слідчий виявляє соціальний статус даної особи, виконувани ним соціальні ролі, референтні для нього соціальні групи, соціально-позитивні і соціально-негативні особистісні якості, його психологічні можливості в практичних ситуаціях, що мають значення для розслідування. Для цих цілей слідчий може отримати ряд незалежних характеристик, допитати родичів і знайомих допитуваного особи, з'ясувати обставини біографічного характеру, скористатися консультацією педагога або психолога. Для встановлення способу життя допитуваних, їх злочинних зв'язків слідчий дає доручення органам дізнання, отримує необхідну інформацію від дільничного інспектора.

Вивчення особистості допитуваного направлено на визначення найбільш ефективних прийомів психологічного взаємодії з даною особою і на побудову моделей найбільш ймовірного його поведінки на допиті. Плануючи подолання можливої протидії, необхідно враховувати такі особистісні особливості допитуваного, як рефлексивність, гнучкість або ригідність (стагнація) його мислення, а також характерологічні якості: агресивність, конфліктність поведінки, стійкість або нестійкість до стресорам, до несподівано виникли складних обставин. Оскільки вихідні дані про особу допитуваного часто бувають дуже мізерними, можлива побудова декількох найбільш ймовірних моделей поведінки підлягає допиту особи і варіантів тактики його допиту [2, с. 126].

Підготовка допиту завершується складанням його плану. План може бути розгорнутим або коротким, письмовим або зафіксованим тільки подумки, але він повинен містити систему питань, обумовлених загальними завданнями розслідування. Успіх в роботі з носієм особистісної інформації багато в чому залежить від уміння слідчого формулювати питання і тактично грамотно користуватися цим засобом отримання інформації.

Не можна ставити навідних запитань. Зміст питання не повинно давати привід для можливого відповіді. Плановані до постановки на допиті питання повинні відповідати ряду вимог: бути зрозумілими для допитуваного, конкретними і в той же час стимулюючими розгорнуту відповідь, не містити тактично програвшу інформацію.

За своїм цільовим призначенням питання поділяються на основні, що доповнюють, уточнюючі, що нагадують, контрольні і т. п. Наводить питання заборонені кримінально-про-процесуальним законодавством як такі, що суперечать вимозі об'єктивності кримінального процесу. Логічна і психологічна неспроможність навідних запитань полягає в тому, що вони містять в собі готову відповідь на поставлене запитання або підказують його допитуваного.

Основні питання спрямовані на з'ясування предмета допиту. Вибір моменту їх постановки визначається конкретними обставинами справи, а також всім ходом допиту.

Доповнюють є питання, спрямовані на з'ясування фактів, втрачених допитуваним в вільній розповіді. Мета таких питань – з'ясувати обставини, які, на думку слідчого, можуть або повинні бути відомі допитуваному. Не слід думати, що доповнюють питання є наслідком невміло проведеного допиту або їх можна уникнути, якщо

направляти вільну розповідь допитуваного в необхідне русло. Заздалегідь передбачити постановку доповнюють питань неможливо, необхідність поставити їх допитуваному виникає в ході допиту. Такі питання можуть бути поставлені допитуваному в тому випадку, якщо він розповів нема про всі обставини, які, за припущенням слідчого, можуть бути йому відомі. Наприклад, свідок, розповідаючи про розбійний напад, вказує прикмети зовнішності розбійника, але нічого не говорить про зростання. Слідчий ставить доповнює питання про зростання злочинця.

До питань, метою яких є уточнення показань про ті чи інші факти, відносяться уточнюючі питання, які нерідко називають конкретизують. Вони завжди стосуються суті повідомляються відомостей і спрямовані на більш повне і точне з'ясування обставин, що мають значення для справи. Уточнюючі питання можуть стосуватися розмірів і відстаней, часу, місця, ознак осіб і предметів, суми, ваги, кольору, форми, змісту будь-яких повідомлень і т. п. Так, якщо свідок повідомляє, що він бачив, як товари, викрадені з магазину, перевозилися на машині, слідчий може поставити питання про марку машини, кольорі, ступеня її зношеності, номері, прикмети осіб, яких бачив свідок, і т. п. Уточнюючі питання мають значення для викриття брехні в свідченнях, можуть служити матеріалом для перевірки показань і їх оцінки.

Нагадують питання спрямовані на з'ясування фактів або подій, про які допитуваний забув розповісти. Постановка таких питань не пов'язана з сутністю з'ясується, а має на меті встановити обставини, супутні цікавлять слідчого фактами або подій. Психологічною основою нагадують питань є активізація асоціативних зв'язків, що сприяють кращому пригадування забутого. Як правило, нагадують питання пов'язані з обставинами, які передували події злочину, супроводжували йому або слідували за ним і т. п. Такі питання не пов'язані з сутністю цікавлять слідство фактів і на перший погляд можуть здатися не відносяться до справи. Наприклад, свідку поставлено питання про те, коли в останній раз він бачив обвинуваченого. Свідок цього не пам'ятає. В такому випадку можна нагадати про недавно подію, що відбулася – новорічному вечорі, запитавши, чи був обвинувачений на цьому вечорі. Свідок згадує: обвинувачений на вечорі був і сказав, що через три дні їде. З тих пір свідок його не бачив. Значить, можна припустити, що обвинувачений поїхав третього січня. Такого роду питання, що не

відносяться до суті справи, допомагають свідкові згадати, а слідчому з'ясувати питання, що цікавлять його факти.

Особливе місце займають контрольні питання, спрямовані на перевірку (контроль) повідомлених даних, з'ясування джерел отримання свідком відомостей про факти, зіставлення з фактами, точно встановленими у справі.

Контрольні питання діляться на деталізують; питання про джерела відомостей, які повідомляє допитуваний; питання, що стосуються фактів, точно встановлених у справі. Відомості, на з'ясування яких спрямовані контрольні питання, можуть стосуватися часу і місця події; умов, в яких протікало подія; форми, якості і інших властивостей об'єктів.

Деталізують питання мають на меті з'ясування деяких відомостей для перевірки показань. Вони відрізняються від уточнюючих, пов'язаних з сутністю з'ясовується. Наприклад, при допиті свідка, який заявляє, що бачив, як обвинуваченому передали хабар, контрольні-які деталізують будуть питання про місце передачі хабара, місці, з якого потерпілий, свідок це спостерігав, і інших даних другорядного характеру. Якщо обвинувачений стверджує, що в ніч скоєння злочину грав в карти у товариша, слідчий ставить питання щодо часу збору, числа граючих, суми виграшу, частування, тобто питання, які не відносяться до суті справи, але які допомагають перевірити заяву обвинуваченого [3, с. 184-187].

Одним із завдань слідчого є розпізнавання і подолання психологічних бар'єрів, що перешкоджають оптимізації допиту. Таким бар'єром можуть бути бравада, нахабство допитуваного, прагнення заплутати справу, піти від відповідальності, установка на протидію; правова неграмотність, побоювання негативних наслідків, боязнь помсти з боку зацікавлених осіб, бажання приховати інтимні сторони особистого життя і т. п. Передбачення цих перешкод, переконання допитуваного в необґрунтованості його побоювань, в доцільності правдивого поведінки, сприяння правосуддю – одне з найбільш складних умов комунікативної діяльності.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Ряшко О.В. Психологічні особливості допиту підозрюваного під час досудового слідства / О. В. Ряшко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2010. № 1. С. 511-518.

2. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія / В. К. Весельський. К.: НВТ «Правник», НАВСУ, 1999. 126 с.

3. Прудка Л. М. Окремі аспекти застосування психологічних знань при проведенні допиту підозрюваного чи обвинуваченого: Матеріали науково-практичної інтернет-конференції «Криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування», м. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 184-187.

Бершавська К. Р.	
ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ...	91
Борисюк О. М.	
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	94
Гаркуша Г. О.	
ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДО НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ.....	98
Грабарчук А. Г.	
УГОДА ЯК КОМПРОМІС У ВИРІШЕННІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ.....	102
Єфремова С. О.	
НЕВЕРБАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ....	105
Заволокіна В. А.	
РЕФЛЕКСІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ОСОБИСТОЇ ЗРЛОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	109
Заволокіна В. А., Проценко О. О.	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ (КОНТАКТ) ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	112
Заморій А. С.	
ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	114
Здерчук А. О.	
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАВИЛА ПОБУДОВИ ЗАПИТАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	119
Зеленська В. В.	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА.....	124
Каліух О. С.	
ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СЛІДЧОГО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	130
Кісілюк М. В.	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	133